

Стаття 1279. Переважне право окремих спадкоємців на виділ їм спадкового майна в натурі

1. Спадкоємці, які протягом не менш як одного року до часу відкриття спадщини проживали разом із спадкодавцем однією сім'єю, мають переважне право перед іншими спадкоємцями на виділ їм у натурі предметів звичайної домашньої обстановки та вжитку в розмірі частки у спадщині, яка їм належить.

2. Спадкоємці, які разом із спадкодавцем були співвласниками майна, мають переважне право перед іншими спадкоємцями на виділ їм у натурі цього майна, у межах їхньої частки у спадщині, якщо це не порушує інтересів інших спадкоємців, що мають істотне значення.

Коментар:

1. В процесі здійснення поділу спадкового майна може бути встановлено, що окремі

спадкоємці ще за життя спадкодавця використовували певне майно, яке входить до складу спадщини, фактично ставилися до нього як до свого, оскільки проживали спільно із спадкодавцем, вели з ним спільне господарство або були співвласниками цього майна. Природно, що зазначені категорії спадкоємців мають переважне право на виділення їм цього майна у натурі.

2. Виходячи з того, що спадкоємці (незалежно від виду спадкування - за законом або за заповітом), які проживали спільно зі спадкодавцем протягом щонайменше одного року до його смерті однією сім'єю і користувалися певними речами, належними спадкодавцеві, для задоволення своїх особистих побутових потреб, могли звикнути до них, і тому перехід цих речей до інших спадкоємців є в багатьох випадках недоцільним, ЦК надає таким спадкоємцям переважне право перед іншими спадкоємцями на виділення їм у натурі цього майна у межах їхньої частки у спадщині.

Згідно з ч. 2 ст. 3 Сімейного кодексу України сім'ю складають особи, які спільно проживають, пов'язані спільним побутом, мають взаємні права та обов'язки.

ЦК не містить визначення предметів звичайної домашньої обстановки та вжитку. Аналіз судової практики свідчить, що вирішальним критерієм для віднесення тих чи інших речей до предметів звичайної домашньої обстановки та вжитку є їхнє використання спадкоємцем за життя спадкодавця з метою задоволення власних повсякденних побутових потреб. Не можуть бути віднесені до предметів домашньої обстановки речі професійної діяльності та предмети великої вартості (автомобіль, цінні колекції, вироби з дорогоцінного каміння, речі, що становлять художню або історичну цінність і т. п.). За наявності спору між спадкоємцями про те, яке майно слід включити до складу предметів домашньої обстановки, конкретне рішення виносить суд з урахуванням конкретних обставин справи.

3. Пріоритетне право на виділення майна у натурі в межах своїх спадкових часток мають також спадкоємці, які за життя спадкодавця були співвласниками спадкового майна. При цьому мають бути також враховані й інтереси інших спадкоємців, що заслуговують на увагу.

Очевидно, що вказівка законодавцем на неможливість порушення "інтересів інших спадкоємців, що мають істотне значення" свідчить про те, що переважне право на одержання в натурі майна, яке було об'єктом спільної власності зі спадкоємця зі

спадкодавцем за життя останнього, не є настільки ж абсолютним, наскільки право спадкоємців на виділ їм у натурі предметів домашньої обстановки. Останні мають перевагу над усіма іншими спадкоємцями, в той час як перші - лише над тими із спадкоємців, інтереси яких не будуть порушені внаслідок здійснення права, закріпленого у частині другій коментованої статті. Іншими словами, якщо спадкоємцями одночасно є особи, визначені в обох частинах цієї статті, конкуренція їхніх прав на першочерговий виділ майна в натурі не допускається, а перевага віддається спадкоємцям, вказаним у частині першій.

4. Якщо вартість майна, переважне право на виділ в натурі якого реалізував спадкоємець, перевищує розмір його спадкової частки він зобов'язаний компенсувати різницю іншим спадкоємцям. Форма та порядок здійснення такої компенсації визначається за згодою спадкоємців, а в разі виникнення спору - судом.